

JOSEPH HAYDN ÉS A MAGYAR ZENETÖRTÉNET (példák)

Mint ismeretes, Joseph Haydn évtizedeket, testvéröccse, Michael Haydn pedig néhány évet töltött el magyar földön, muzsikusi szolgálatban. Kompozícióik így viszonylagosan bővelkednek itteni eredetű stíluselemekben — ám a mostani alkalommal nem ezek vizsgálatát kísérem meg. A magyar témáknak a külföld zenéjében való fellelhetőségéről első ízben bibliográfiai összeállítást készítő Prahács Margit még mindössze négy ilyen Joseph Haydn-tételt vett föl 1943. évi jegyzékébe; a kérdést azóta jóval összetettebben látjuk.¹ Ezúttal egy mindeddig csak kevésbé vizsgált témakört érintünk (s azt is pusztán *érintjük*, részint abban a reményben, hogy e lényegében vázlsruerű áttekintésnél egy jóval alaposabb összefoglalás is megszülethet majd annak területén, a valamikori jövőben): hogyan hatott Joseph Haydn művészete a korabeli s a generációkkal későbbi magyar alkotókra? Nem csak a muzsikusokat ide értve.

Meglepőnek tűnhet ugyanis, hogy Haydn zenéje – érzékelhetően – mélyebb benyomást gyakorolt a klasszikus századforduló hazai költőire, mint általában véve a XIX. század nevesebb magyar muzsikusaira.² Az itthoni születésű vagy magyarországon működő, kortárs kismesterek munkásságán még sokkal egyértelműbben megmutatkozott a mester hatása: a győri egyházzenesz Istvánffy Benedek esetében csupán *valamilyen mértékig*,³ a Pécsen letelepült Georg Lickl tevékenységén – aki maga is Haydn támogatója volt egykoron – már jóval lényegesebben. Ám attól a vizsgálattól, hogy a

¹ *Magyar témák a külföldi zenében, szerzők szerint összeállította és bevezetéssel ellátta Prahács Margit*, Budapest, 1943. A témához kapcsolódóan lásd még többek között Szabolcsi Bence tanulmányát: *Haydn és a magyar zene*, in: *Zenatudományi Tanulmányok VIII. (Haydn emlékére)*, szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes, Budapest, 1960, 481-495.

² Amit valamelyest magyarázhat az a tény, hogy a jelen tanulmányban, verseik révén említésre kerülő három költő közül kettő, maga is számottevő zenei képzettséggel rendelkezett (Verseghy, Kisfaludy Sándor), de Csokonai esetében is beszélhetünk bizonyos fokú jártasságról. E helyütt csupán utalok Bessenyei György verses tudósítására az Eszterházán rendezett, különleges ünnepségekről (*Az Eszterházi vígasságok*, 1772), melyeken (habár Bessenyei nem említi) Haydn maga is közreműködött: a költemény nem vonható a magyarországi Haydn-kultusz közvetlen fogalomkörébe.

³ Nyilvánvaló életrajzi okokból: a magyar komponista még Haydn kései alkotói évtizedeit – és voltaképp a „nagy bécsi klasszikus” stílusvilág valódi kibontakozását – megelőzően elhunyt. Személyes kapcsolatokról nem tudunk (v.ö. Farkas Zoltán: *Istvánffy Benedek*, Budapest, 1999).

Haydn-œuvre miképpen befolyásolta a XVIII. századi-XIX. eleji magyar zeneéletet annak *mindennapi gyakorlatát* illetően, ezúttal szintén eltekin-tünk; föllapozva a magyar város-zenetörténeti monográfiák közelmúltbeli sorozatát, részleges tájékoztatás nyerhető minderről.

Nagy általánosságban elmondhatjuk, hogy a romantika századának komponistái számára Haydn bizonyult a legkevésbé meghatározónak a három nagy bécsi klasszikus mester közül. A hozzájuk (időben is) legközelebb álló Beethoven kezdetben az *apát* jelentette megannyiuk ifjú titán-alkotói énje számára (e szónak mindennemű értelmében, nemritkán komplexusos vonatkozásaiban), akinek művészi öröktől elszakadni idősödve sem igen kívántak azután; tágabban értelmezett muzsikusi érdeklődésük homlokterébe a Mozart-életműből pedig elsősorban azok az opuszok kerültek, melyek akár tartalmi vonatkozásai, akár zenei világuk egyéb sajátosságai révén, a „romantikus alkatiság” fogalomkörével könnyen összeboronálhatóak voltak (*Requiem, Don Giovanni, d-moll zongoraverseny*, stb.). És Haydn? A század három legjelentősebb magyar zeneszerzőjének hozzá való (több szempontú) muzsikusi viszonyulása szimbolikusan is rávilágíthat a teljes kontinens zenei alkotótársadalmának egykorú értékrendjére (helyesebben annak sajátos hierarchiájára) a három bécsi nagymestert illetően. Liszt Ferenc időnként *műsorán tartott* Haydn-sonátákat (ám éppen a zongorista-karrierjének csúcspontját jelentő, 1838-47 közötti időszakban *nem*: akkor egyetlen Haydn-kompozíciót sem játszott nyilvánosan a ránk maradt összesítés szerint⁴). Dokumentáltan csupán egyetlen alkalommal vezényelt Haydn-művet (annak is csak a részletét) egész élete folyamán.⁵ Mosonyi Mihály kezdő zeneszerzőként – autodidaxisához tartozóan – többek között Haydn-, Mozart-, és Beethoven-kvartettek kottáit másolta, nemegyszer kihagyva belőlük valamely szólamot; helyette azután saját invenciója szerinti újat komponált, összevetve azt az eredetivel.⁶ (Későbbi alkotói stílusfejlődése szempontjából, mondanunk sem kell, az ő esetében is Beethoven bizonyult a legmeghatározóbbnak⁷ – csakúgy, mint Liszt vagy Erkel számára.) Nincs nyoma, hogy akár Liszt, akár Mosonyi zeneszerzői világára *számottevő mértékben* hatott volna Haydn életműve (így Lisztnek nincsen Haydn-átirata, -parafrízisa, stb.), s egyetlen kivételtől eltekintve Erkel Ferencsel kapcsolatosan is el-

⁴ Közreadta Peter Raabe: *Franz Liszt I. (Liszts Leben. Zweite ergänzte Auflage)*. Tutzing, 1968, 271-72.

⁵ Az *évszakok* egyik kórusát: lásd Alan Walker: *Liszt Ferenc 2. (A weimari évek 1848-1861)*, Budapest, 1994, 278.

⁶ Major Ervin: *Fejezetek a magyar zene történetéből*, Budapest, 1967, 54., 63.; Bónis Ferenc: *Mozarttól Bartókig*. Budapest, 2000, 36-37.

⁷ Bónis, uo.

mondható ugyanaz. (Ez az egyedüli kivétel viszont, mint látni fogjuk, annál jelentőségtelegebb.⁸) Holott Lisztnek éppenséggel lehetett volna oka az el- lenkezőjére: apja, Liszt Ádám, fiatalon Haydn keze alatt csellózott az Esterházy-zenekarban (sőt kártyázott is a mesterrel), s otthonában, ennek megfelelően, említést érdemlő Haydn-magánkultuszt is ápolt a későbbiekben.⁹

Mint már szó esett róla, annál jelentékenyebb hatást gyakorolt Haydn művészete a XVIII. századvég-XIX. századelő magyar poézisére. A kiváló zenei képzettségű és műveltségű Verseyhy Ferenc 1791-től kezdve több költeményét írta Haydn-melódiákra (kisebb jelentőségű, kortárs bécsi dal- komponisták szerzeményeinek hasonló elvű felhasználása mellett). Célja e versszövegek megalkotásával zenei indíttatású volt: fölismerően az egykorú magyar, művészi dalirodalom hiányát, ily módon kívánta hazai földre át- plántálni a társas műdal-éneklés Bécsben akkortájt felvirágzott, újszerű ha- gyományait. Példaként, mellékelten közlöm Verseyhynek Haydn *Der Gleichsinn* c. dalára (Hob.: XXVIa: Nr. 6.) költött strófáit (*A válogató* cí- mel). Az eredeti verstextus csupán tartalmi kiindulópontot jelentett számára (szabad fordításról nem beszélhetünk tehát, de még átköltésről sem). Pikáns, szellemes, csattanós sorai mindenben lefölözik az eredetieket. Verseyhy azonkívül maga is komponált jó néhány melódiát (melyekben magyaros stíluselemek is föllelhetők[!]); s noha döntően német gyökerű törekvéseit azóta sokan bírálták is, tudós költői és bölcselő muzsikusi voltában tagadha- tatlanul fontos alkotói impulzusokkal járult hozzá a magyar dal történetének előjövendő, XIX. századbeli kibontakozásához.¹⁰

Csokonai Vitéz Mihály egyik versszövege szintén Haydn-melódiával társult egykoron (*A pillangóhoz*; a költemény Haydn „O fließ, ja wallend fließ in Zahren” szövegkezdetű, *Trauergesang* címmel is ismert dallamával [Hob.: XXVIa: Nr. 19.] együtt jelent meg: a kottával közreadott három Lil- la-dal egyikeként, 1803-ban). Hogy a költő maga írhatta-e a dallamra a ver- set, vagy pedig – mint azt több XX. századi kutató vélte – inkább utólagos applikációról lehet szó, nehezen látszik eldönthetőnek.¹¹

⁸ Mosonyi esetében is lesz szó egy, az Erkeléhez hasonló megoldásról — de az pusztán rövid idézet.

⁹ Alan Walker: *Liszt Ferenc 1. (A virtuóz évek 1811-1847)*, Budapest, 1986, 63., 345.; némileg ellentmond ennek Major Ervin közlése: i. m., 182-3.

¹⁰ A témáról lásd bővebben többek között Szabolcsi Bence *Verseyhy*-cikkeit az 1935. és 1965. évi *Zenei lexikonokban* (bibliográfiákkal); Major Ervin hivatkozott tanulmánykötetét., 226-228.; továbbá Németh Amadé *Verseyhy*-cikkét az 1985-ös, magyar nyelvű Brockhaus-Riemann *Zenei lexikonban*.

¹¹ Részletesen lásd: *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Költemények 5. (1800-1805)*, sajtó alá rendezte [...] Szilágyi Ferenc, Budapest, 2002, 706-716.; Major, i. m., 229.

Haydn zenéjének közvetlen élményvilágáról tartalmi összetevőiben árukkodik Kisfaludy Sándor lírája, *A kesergő szerelem*, majd *A boldog szerelem* egy-egy szakaszát illetően (**Mellékletek**). A zene kiváltotta érzelmi reakciók mindkét esetben a költő imádottjának személyével kapcsolatosak. *A kesergő szerelem* idézett strófája csupán azért ecseteli oly részletességgel a reménytelenül szeretett leány emocionális megnyilvánulásait Haydn muzsikája halatán, hogy mindez éles kontraszként szolgálhasson a költő iránti, folytonos részvétlenségének patetikus hangsúlyozásához. *A boldog szerelem* közölt szakasza ezzel szemben már idillikus képet fest: az otthon, a kúria intim melegét, s e boldog pillanatokban – „kandalló tüzénél” – Haydn-zongoraműveket csendítenek meg a Kedves ujjai... Zongorázni – mint az utóbbi versszövegből is kiderül – csak a hitves, Szegedy Róza tudott kettejük közül, ám a költő több másfajta hangszeren játszott és alkalomszerűen komponált is!¹²

Kisfaludy Sándor egy további költeményének utóélete Haydn egyik legismertebb dallamával kapcsolódott össze – anélkül, hogy erre bárminemű alkotói szándék irányult volna részéről. A *Magyar nemzeti ének* bizonyára legelső a század honi „nemzeti királyhimnuszainak” sorában, s mindjárt megzenésítésével együtt látott napvilágot az irodalomtörténeti mérföldkövet jelentő *Aurora* kiadványsorozat első kötetében (1822: **Mellékletek**).¹³ Az idősebb Kisfaludynak – korábbi heves nyelvújítási vitáikat követően – békejobbot nyújtani kívánó Kazinczy Ferenc elragadtatott sorokban üdvözölte a költeményt: „a Nemzeti Éneknek [...] azt óhajtánám, hogy azt a Magyar úgy énekelje minden reggel és este, mint az Angol a maga God save the Kingjét.”¹⁴ Különös e párhuzam: a lelkesült Kazinczy ugyanis aligha lehetett tisztában azzal, hogy a költeményhez illesztett dallam háttérében egy olyan, általánosan ismert melódia húzódik meg, melynek versszövege tekintetében *mintát*, zenei világát illetően pedig szintén *bizonyos fokú inspirációt* nyújtott épp az angol himnusz: Haydn *Császárhimnusz*-dallama, a *Gott erhalte!* Kisfaludy *Magyar nemzeti énekének* hangokba öntöje, a talányos kilétű

¹² Lásd: Major Ervin: *Kisfaludy Sándor és a magyar zenetörténet*, in: Major, i. m., 146-157.

¹³ A verset (hibákkal!) újból közreadta a *Hasznos Mulatságok* 1822/I. félfélének 17. száma, *Magyar királyi új ének* címmel. A *Magyar nemzeti énekről* lásd még Fenyő István munkáit: *Kisfaludy Sándor*, Budapest, 1961; *Az Aurora. Egy irodalmi zsebkönyv életrajza*, Budapest, 1955.; továbbá e sorok írójának tanulmányát a *Magyar Zenetörténeti Tanulmányok a nemzeti romantika világából* c. kötetben, szerk. Bónis Ferenc, Budapest, 2005, 8-47.

¹⁴ Levél Pápay Sámuelnek. Széphalom, 1822. február 13. (*Kazinczy Ferenc levelezése. XVIII. kötet*. Közreadja Váczy János. Budapest, 1908, 36.). Emfaticus tónusú sorait ugyanakkor nem a zenemű, hanem a vers hívta életre, melyben össz-nemzeti érvényű himnikus költemény lehetőségét látta meg!

Schreiber Károly¹⁵ által komponált melódia szövedékén ugyanis mintegy *átütnék a Gott erhalte* ívei, melyről nem csupán a dallamkezdet, de a középső (majd záró) szakasz tetra- és trichord-menetei, szintén erőteljesen árulkodnak. A fő baj még csak nem is ebben a tényben rejlik, hiszen a Schreiber-féle melódia egyetlen későbbi méltatójának, Fabó Bertalannak szavait idézve: annak „tisztasága, egyszerűsége, énekelhetősége páratlanul áll a magyar dalszerzésben egészen” Erkel *Himnuszáig*,¹⁶ ám összhatását sajnos végzetesen lerontja a (mellékletben nem közölt) harmonizálás rémisztő dilettantizmusa!

Szintén királyhimnusznak minősülő, ám az előbbinél már lényegesen több figyelmet érdemlő néphimnusz-kíséret született meg a sokoldalú reformkori muzikus, Mátray Gábor tollából, minden jel szerint még az 1830-as évtized folyamán. A négyszólamú, hangszerkíséretes vegyeskarra írott mű kéziratának címdoldalán a „Nemzeti népdal” megjelölés olvasható. A zeneszerző szándéka nyilvánvalóan az volt, hogy a *Gott erhalte* versszövegének szabad fordítására írott darabja révén (saját kifejezését idézve) „magyar szellemű zenével” helyettesíthesse Haydn ünnepi alkalmakkor felhangzó *Volkslied*-jét: a „népdal” elnevezés egyértelműen erre utal. Előadásáról azonban nincsenek adataink. Ízes, hamisítatlan verbunkosmuzika Mátray Gábor zenéje; a himnikus melódia – szemben Schreiber említett, nyers átvételeivel – itt-ott finom, távoli *Gott erhalte*-emlékképeket ébreszt.¹⁷

Az a mű, melynél a feltűnő, majdnem idézetszerű, de bizonyára minden szerzői szándék nélküli dallamátvétel Haydn közismert melódiájából nem hat zavaróan, s az nem vált az önálló zeneszerzői lelemény kerékkötőjévé sem (újfent: szemben Schreiber mindvégig szűk keretek között mozgó megoldásaival): Erkel Ferenc *Himnusza* (1844). A nyitó dallamsor még csak (önmagába visszahajló) *ívében* emlékeztet a neves bécsi előképre; a következő frázis viszont már Haydn azonos formai szerepű melódiaszakaszának szinte hangról hangra egyező megfelelője.¹⁸ E tény jelentősége ugyanakkor elsikkad a kompozíció egészét szemlélve: csakúgy, mint a *Császárhimnusz* esetében, Erkel *Himnuszának* dallamszövedéke is sokszálú – alkotóelemeinek eredete szerint szerteágazó gyökerű –, s e heterogén sokféleség a két darab miniatűr formai keretei közepette is hiánytalan egységgé rendeződik.

¹⁵ Lásd róla Major Ervin összegzését (i. m., 230-31.). A mű egykorú, vélhetően az *Aurora*-beli közreadás céljára készült, tisztázatlan jellegű kéziratát az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára őrzi *Ms. mus.* 1985 jelzeten. Schreiber egyéb munkáiról nincs tudomásunk.

¹⁶ Fabó Bertalan: *A magyar népdal zenei fejlődése*. Budapest, 1908, 286. (a dallam közreadásával).

¹⁷ Mátray „Nemzeti népdal”-áról lásd még e sorok szerzőjének említett tanulmányát (benne facsimile közreadással).

¹⁸ V. ö.: Bónis Ferenc: *A Himnusz születése és másfél évszázada*, in: *Mozarttól Bartókiig*, 66-77.

Nem elhanyagolható tény, hogy Haydn melódiája (vagy legalább annak versszövege) fontos inspirációt gyakorolt a magyar nép- (és király-) himnusz-kompozíciókra, Schreiber ünnepélyes zenéjétől Mátray „Nemzeti népdal”-án át egészen Erkel *Himnuszáig!* A szabadságharc előtt még aligha gondolt valaki is gyűlölettel a *Gott erhaltéra*; olykor csupán (mint Mátray esetében is láthattuk) helyettesítésének lehetőségeit kereste, a kor mindenre kiterjedő, nemzeti szellemű törekvéseivel összhangban. A szabadságharc után azonban megváltozott a helyzet. Az abszolutizmus idején magának az elnyomatásnak a hangzó jelképévé lett a *Gott erhalte* (s az osztrák államhatalom is politikailag értelmezett súlyuknál fogva kezelte a felhangzásával kapcsolatos incidenseket: nyilvános megzavarásáért némelykor botozás járt a sötét 50-es évtized folyamán, mint azt többek között a korabeli, nemzeti színházi krónika elárulja). E melódia negatív előjelű közkedveltségén¹⁹ a kiegyezést követő időszak sem változtatott lényegileg: múltjának politikumtól sötétlő foltjaitól, úgy látszik, többé már nem tudott megszabadulni a magyar közgondolkodásban. Ez különösen a XX. századelő alkotmányos válságának idején mutatkozott meg, midőn – immár rendszerint különösebb retorziók nélkül, de a közéletet minduntalan felkavaró hevülettel – napi jelleggel követték egymást a különféle, nyilvános *Gott erhalte*-botrányok. Bartók is ugyanebben az időszakban komponálta híres-hírhedett *Császárhimnusz*-persziflázását – az általános politikai légkörtől nekibuzdulva, s épp az effajta incidensek hatásaképpen – a *Kossuth-szimfóniai költemény* részeként (1903). Megoldásának elhamarkodottságára később maga is rádöbbenhetett a manchesteri előadás alkalmával, szembesülve az angol közönség értetlenségével – utóbbinak lényegét nagyjából a következő mondatba lehetne sűriteni: „miért is kellett úgy eltorzítania a szerzőnek ezt a szép melódiát?” Ahhoz már egy második világháborús helyzetnek *kellett* elkövetkeznie, hogy valaha is még egy hasonló súlyt hordozó: politikai áthallású, *charivari* típusú torzításhoz folyamodjék Bartók; a zenekari *Concerto* (1943) IV. tételének szosztakovicsi-lehári „idézet”-énél a megoldás ötletét *akkor* egyébiránt Debussy „első világháborús” *En blanc et noir*-jának *Ein feste Burg*-persziflázsa is sugalmazhatta (a darabot Bartók maga is repertoárján tartotta, felesége közreműködésével).

¹⁹ Kivételes alkalomnak tekinthető Mosonyi udvarias gesztusa, mellyel az első alkalommal hazánkba látogató Erzsébet császárnét köszöntötte (1857). A Rózsavölgyi kiadó az évi, *Erzsébet emlény* című diszkotetében helyet kapott Mosonyi-zongoradarab, a *Pusztai élet*, magyarosított *Gott erhalte*-idézetet tartalmaz: cimbalomeffektus kíséretében hangzik föl benne a bővített szekunddal ellátott melódiacitátum. Bővebben lásd erről Kassai István írását: *Adalékok a Mosonyi-kutatáshoz*, in: *Magyar Zenei-történelmi Tanulmányok Erkel Ferencről, Kodály Zoltánról és korukról* (szerk. Bónis Ferenc, Budapest, 2001), 96-97.

Ám a zeneszerző Bartóknak Haydn zenéjéhez való viszonyát talán mégsem volna tanácsos ezzel a – többszöri áttételek mentén tovakalandozó – rövid eszme-futtatással „elintézni”, bárminemű további vizsgálódás helyett. A *Teremtés* „fényrobbanásának” és *A kékszakállú herceg vára* 5. ajtájának feltárulkozásakor hallható zenei eseménysor analógiáit szemlélve ugyanis nyilvánvalóan a bartóki megoldás egyik zeneirodalmi előzményét fedezhetjük föl a Haydn-oratórium híres részletében.

Végezetül essék még szó két olyan alkotói tisztelgésről, amelyek J. Haydn művészetének kultuszával kapcsolatosak, magyarországi vonatkozásokkal. Mint művelődéstörténeti kuriozitást közlöm Baumberg Gabriella (Gabriela von Baumberg/Gabriele von Baumberg, 1766–1839) Haydn-ódáját 1799-ből (*An den großen unsterblichen Hayden*, szórólapokon ki nyomtatva a *Teremtés* az év március 19-i, bécsi előadása alkalmából: **Mel-lékletek**; a verset kórusműként Joseph Eybler [1765–1846], a Haydn-testvérek távoli rokona zenésítette meg²⁰). Az előkelő és tehetséges osztrák költő-nő leendő férjével, Batsányi Jánossal, ugyanannak az esztendőnek az őszén ismerkedett meg.²¹ Többé-kevésbé köztudomású, hogy Baumberg Gabriella *Lob des Tokayers* címmel a tokaji bort dicsőítő ódát is írt, melyet a későbbiekben a fiatal Franz Schubert öntött hangokba (1815, D 248).

A Haydn egykori, magyarországi szolgálati helyeivel azonos vidéken élt (burgenlandi illetőségű) Takács Jenő (1902–2005; a mindenkori magyar zeneszerzés doyenje) idősödve szinte kötelességének érezte, hogy kompozícióban emlékezzen meg az osztrák mesterről. Nyolcvan esztendő korában keletkezett ily módon *Sinfonia breve*-je (Op. 108.), Haydn-zongoraszonáták rövid részleteit felhasználva a darabban.²² Takács kompozíciója szellemes-játékos zenekari muzsika, telve derűvel és finom líraisággal. Kezdeté – jellegében és hatásában – bizonyos fokig Dohnányi Ernő *Gyermekdal-variációinak* indulására emlékeztet: a bevezetés áltragikus pátosza, majd annak csattanós-humoros folytatása révén. A *Sinfonia breve* esetében ez utóbbi valószínűtlen-hirtelenül kitérülő-szerteágazó, s ezer színben tobzódó dallam-„indák” tréfás szövevényét jelenti. Haydn zenei humorának méltó utódaként.

²⁰ Kézirata az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában.

²¹ „A magyar irodalomtörténetben alig van meghatóbb és megrázóbb sors, mint az övék. Egy rebellis magyar férfi és egy bécsi, az udvari körökhöz közelálló, oda bejáratos nő szerelme, egymáshoz való hűsége és áldozatvállalása a sírig tartott” — írta a modern méltató Németh István Péter (*A bécsi Szappho magyar bordala*, in: *Tokaj a világirodalomban*, szerk. Sturm László, Miskolc, 2000).

²² V. ö.: Radics Éva: *Cinfulvától Cinfulváig*. Budapest, 2002. Takács több művének is Haydn-kompozíció volt az ihletője emellett: lásd Radics Éva könyvét.

MELLÉKLETEK:

Verseghy Ferenc: *A válogató*

(Toldy Ferenc 1865. évi közreadása nyomán):

Én egy gazdag asszonyért
Szélnek adjam nyugtomat,
Aki alkudt zsoldokért
Jusnak tartsa lángomat?
Légy te gyöngyöm! tiszta ércz,
S oly nagy mint a Mátrabércz!
A kalmárlott mátkaság
Mind palástolt szolgaság.

Én egy büszke asszonyért
Nyűgbe vessem szívemet,
Aki emberségemért
Pórnak szidja véretem?
Légy te, gyöngyöm, olyan vér,
Melylyel herczeg fel nem ér!
Páromtúl a megvetés
Rosszabb mint az étetés.

Én egy szentes asszonyért
Klastromozzam éltemet,
Aki nyájjas csókomért
Kárhoztassa lelkemet?
Légy te oly szent alkotmány,
Mint a most lett szűzleány!
Kút felett a szomjazás
Tűrhetetlen sorvadás.

Én egy bölcske asszonyért
Háborgassam álmomat,
Aki plátós bábokért
Megtapodja lángomat?
Légy te oly nagy lelki kincs,
Mint amelynek teste sincs!
Még e földön vándorlok,
Széllal jól nem lakhatok.

Én a legszebb asszonyért
Felhevítsem véremet,
Aki más nap Dámonért
Megvetendi szívemet?
Légy te, gyöngyöm! olyan szép,
Mint a legszebb angyalkép!
Nékem nem vagy angyalom,
Ha mással kell osztoznom.

Kisfaludy Sándor: *A kesergő szerelem*, 109. dal
(1801. évi kiadás):

Tanú valék, mint érezte
A' Muzsika' hangjait,
Mellyben *H a y d e n* kifejezte
A' szerelem' kinyait: —
Érzeményi szép lelkének
Két köny-cseppnek gyöngyében
Tündökölve reszketének
Gyönyörű két szemében.
Már az tehát lehetetlen,
Hogy egészen érzéketlen? —
Van szívében érzemény —
Csak erántam olly kemény.

ugyanaz, az 1807. évi kiadás szerint:

Tanú valék, mint érezte
A' Muzsika' hangjait,
Mellyben *Hayden* kifejezte
A' Teremtés' dolgait: —
Érzeményi szép lelkének
Két köny-cseppnek gyöngyében
Tündökölve reszketének
Gyönyörű két szemében.
Már az tehát lehetetlen,
Hogy egészen érzéketlen? —
Van szívében érzemény,
Csak erántam olly kemény.

**Kisfaludy Sándor: *A boldog szerelem* (megjelent: 1807),
V. ének, 21. versszak:**

Szerettemmel szeretek én
A' kandalló' tűzénél,
Ha ott kinn fagy, melegedvén
Vitnyédinek füstténél,
Erről arról beszéllgetni,
Múltt időket emlegetni;
Vagy újjait hallani
Hayden után hangzani.

Kisfaludy Sándor: *Magyar nemzeti ének*

(A Kisfaludy Károly szerkesztette Aurora 1822. évi kötete nyomán):

A' Nemzetnek teste a' Nép,
Feje annak a' Király,
A nemzettest erős és ép,
Virág-'s gyümölcs korban áll,
Míg azt ősi törvényinek
Erős lelke élteni; –
Idő' 's világ' vészeinek
Dühe meg nem döntheti.
Tartsd meg, Isten, Fejedelmünknek,
Nemzetünknek, Törvényünknek
Háromágú kötelét!
Egy testté vált lételét!

A' jó Király édes Attya
Hív Népének: törvénnyel,
'S kegyelmekkel igazgatja,
Nem változó önkénnyel.
A' Nemzettest' boldogságát
Hordozván nagy szívében,
Önnön őrsi szabadságát, –
Törvény 's fegyver kezében.
Áld meg, Isten, a' Nép Attyát.
Ágozatját és Magzatját! –
Ímígy kiált minden hív,
Királyát szerető szív.

A' hív Magyar jó Királyát
Tiszteli és szereti;
Megjárni a' világpályát
A' Népet Ő vezeti.
A' Magyar hív Királyáért
Kész kikelni vérével;
Kész áldozni Hazájáért
Értékével, éltével.
Táplálly, Isten, elméinkben,
Szíveinkben, míveinkben
Megegyező Értelmet!
Öszvehangzó Érzelmet!

Tíz századot kiélt 's állott
Árpád Népe 's törvénye;
'S boldog volt, bár vérbe szállott
Más Nemzetek' napfényec;
Kormányában 's törvényiben
Élvén, halván, soha más
Nem kíván, mint a' Régiben
Boldog örök maradást! –
Tartsd-meg, Isten, Nemzetünket,
Királyunkat, Törvényünket
Boldog Egygyességében,
Erejében, Fényében!

Kisfaludy Sándor Magyar nemzeti ének
Zenéje Schreiber Károlytól*

Lassan

[1., 2., 3. strófa]

Hamarább

[4. strófa]

Lassabban

Ísak a mű dallamát adjuk közre. Schreiber harmonizálása végig négyszólamú - többnyire a basszuszólam (aktávkettozásával) -, és kétkulcsos szisztémában (violin, basszus) került lejegyzésre. Forrásként a Kisfaludy Károly szerkesztette Aurora 1822. évi kötetének kottamellékletét, valamint az OSzK Zeneműtárában Ms. mus. 1985 elzetten őrzött kéziratot használtuk fel

An den grossen
unsterblichen Hayden

Erquickend — sanft — wie alles Schöne
und feurig — wie gerechter Wein,
Ströht oft der Zauber *Deiner* Töne
Durch's Ohr, in unser Herz hinein.

Jüngst schuf *Dein* Schöpferisches Werde!
Den Donner, durch den Paukenschall;
Und Himmel — Sonne — Mond — und Erde,
Die Schöpfung ganz — zum Zweitenmal.

Gefühlvoll — staunend — wonnetrunken!
Wie Adam einst im Paradies,
Am Arm der Eva hingesunken
Zwar sprachlos den Erschaffer pries:

So huld'gen wir im Aug die Thräne
Dem Kunstwerk deiner Phantasie —
Der Allmacht deiner Zaubertöne
Und *Dir*, dem Gott der Harmonie!

Von
Gabriela von Baumberg
bey Gelegenheit als die *Schöpfung*,
dieses Meisterstück der Tonkunst, im k. k. Nationaltheater aufgeführt
wurde.
Am 19. März 1799.